

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВЧИТЕЛЯ

У даній статті визначено характерні ознаки музично-естетичних орієнтацій вчителя як чинника професійно-педагогічної діяльності.

The characteristic features of the teacher's musically-esthetic orientations as a factor of professionally-pedagogical work are defined in the article.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої гостроти й актуальності набувають питання духовного розвитку особистості, формування естетичного ставлення до дійсності і мистецтва, підготовки майбутніх учителів до активного використання художньо-естетичних цінностей у навчально-виховному процесі. Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України система освіти має забезпечити формування особистості та професіонала-патріота України, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтується в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовленої до життя і праці у ХХІ столітті.

Важливим проявом професійної культури сучасного вчителя є вміння орієнтуватися у багатогранному світі художньо-естетичних цінностей, глибоко сприймати, оцінювати та інтерпретувати твори різних видів мистецтва, спиратися на освітньо-виховні можливості діяльності за законами краси та залучати до неї учнівську молодь. У своєму ставленні до прекрасного вчитель повинен спиратися на чітко визначені критерії, які б відповідали суспільним вимогам, задовольняли особисті інтереси та потреби, естетичні уподобання та ідеали.

Сучасна вища школа спрямовує свої зусилля на успішне вирішення питань, пов'язаних з формуванням у майбутніх учителів музично-естетичних орієнтацій. Необхідність розв'язання цих питань зумовлена соціальними, культурологічними та педагогічними процесами. На соціальному рівні формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів пов'язана із реалізацією комплексної програми "Вчитель", яка передбачає підготовку високопрофесійних педагогів, здатних до успішної організації освітньо-виховного процесу із широким залученням цінностей художньої і, зокрема, музичної культури суспільства.

На культурологічному рівні формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів розглядається як один із важливих проявів культуротворчості пов'язаної із збереженням, розповсюдженням, збагаченням цінностей художньої культури в житті сучасника. Учитель покликаний бути активним учасником культуротворчих процесів і своїм власним прикладом сприяти підвищенню ролі культуротворчої діяльності в освоєнні дійсності за законами краси, гармонії, цілісності, виразності тощо.

З педагогічного погляду формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів вимагає відповідного програмно-цільового та технологічного забезпечення, створення відповідних інформаційних та організаційних умов. Особливо важливими і водночас недостатньо реалізованими у вирішенні вказаної проблеми залишаються освітньо-виховні можливості поза навчальною діяльністю студентів вищих педагогічних навчальних закладів. У зв'язку з цим виникає ряд діалектичних суперечностей, які слід розв'язати на науково-педагогічному рівні. До них можна віднести протиріччя: між суспільним розумінням необхідності формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів і недостатнє вирішення цього питання в системі професійно-педагогічної освіти; між потенційними можливостями поза навчальною діяльністю у формуванні музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів та відсутністю теоретично обґрунтованих педагогічних умов ефективної організації цього процесу; між існуючою практикою епізодичного звернення до

музичного мистецтва у позанавчальній діяльності та необхідністю програмно-цільового забезпечення формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів.

Необхідність успішного розв'язання існуючих протиріч та цілеспрямованого формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів у позанавчальній діяльності передбачає прийняття відповідних педагогічних рішень. Відповідь на окремі аспекти вказаної проблеми дозволяють отримати результати наукових досліджень у галузі філософії, естетики, культурології, мистецтвознавства, психології та педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ученим вдалося дослідити такі теоретико-методологічні питання, як сутність музично-естетичних орієнтацій особистості (В.Дряпіка, О.Костюк, І.Ляшенко, А.Сохоп, Г.Тарасов, Л.Черкашина, М.Южанін); роль художнього сприйняття у формуванні музично-естетичних орієнтацій (Б.Мейлах, Б.Теплов, І.Котляревський); естетична оцінка музичних творів (М.Гирасимова-Персидська, Д.Кабалевський, Л.Кадцин); психологічні засади музичного мислення (Б.Асаф'єв, В.Бобровський, Т.Бондаренко, А.Горюхіна); особливості просторово-часового сприйняття музичних творів (М.Араковський, Є.Назайнінський, М.Старчеус).

Особливий інтерес викликають теоретичні дослідження у галузі художньо-естетичної освіти і виховання учнівської і студентської молоді (В.Бутенко, Л.Коваль, І.Критська, О.Олексюк, Г.Падалка), наукові праці, присвячені формуванню естетичного ставлення до дійсності і мистецтва (Н.Миропольська, О.Рудницька, О.Семашко, Г.Тарасенко, Ю.Юцевич), визначенню критеріїв естетичної оцінки та розвитку естетичної свідомості (Р.Дзвінка, Л.Григоровська, Ю.Соколовський), формуванню художнього інтересу, образного мислення (О.Дем'янчук, І.Карпенко, Є.Квятковський, В.Петрушин, Л.Яковенко), формуванню естетичних потреб (Є.Коцюба, Л.Коган, Л.Філатова), розвитку творчих та музичних здібностей студентів (В.Андрєєв, Л.Масол, Л.Момод, Л.Савченко, Т.Стратан, С.Торічна).

Ураховуючи незаперечну цінність існуючих здобутків вчених, слід зазначити, що проблема формування музично-естетичних орієнтацій майбутній учителів у позанавчальній діяльності ще не знайшла достатнього висвітлення у науково-педагогічній літературі. У зв'язку з цим актуального характеру набувають питання подальшого вивчення музично-естетичних орієнтацій як важливого прояву духовно-практичного зв'язку зі світом прекрасного виділення характерних ознак та особливостей музично-естетичних орієнтацій майбутніх вчителів, а також теоретичного обґрунтування педагогічних умов що забезпечують ефективне формування музично-естетичних орієнтацій студентів педагогічних навчальних закладів у позанавчальній діяльності.

Завдання нашого дослідження зумовлені тим, що музично-естетичні орієнтації є необхідними для кожної людини, дозволяють свідомо ставитися до проявів прекрасного у сфері музичного мистецтва, наповнюють життєвий досвід важливими почуттями, переживаннями, естетичними уподобаннями тощо. Водночас, роль музично-естетичних орієнтацій значно збільшується в умовах діяльності людини, пов'язаної з організацією навчально-виховного процесу. Ця обставина зумовила необхідність розгляду питання про характерні ознаки музично-естетичних орієнтацій учителя та їх місце у навчанні та вихованні учнівської молоді.

Результати дослідження. За підсумками науково-теоретичного аналізу зазначеного питання нами були виділені характерні ознаки музично-естетичних орієнтацій учителя.

Однією з характерних ознак музично-естетичних орієнтацій учителя є **особистісна зумовленість**. Це означає, що орієнтаційна діяльність учителя в системі спілкування зі світом музичного мистецтва не є абстрагованою, а завжди відзначається певним особистісним змістом, актуалізованими почуттями, думками, оцінками судженнями тощо. Учитель виявляє вибіркове ставлення до музики, керуючись передусім тим, що знаходить позитивний емоційно-естетичний відгук, співвідноситься з актуалізованими в естетичній свідомості почуттями і потребами, смаками та ідеалами.

Результати досліджень учених (А.Буров, В.Василенко, І.Зязюн, Г.Падалка та ін.) переконують у тому, що в системі професійно-педагогічної діяльності вчителя музично-

естетичні орієнтації повинні мати особистісну зумовленість і засвідчувати наявність необхідних механізмів взаємодії зі світом прекрасного. Безумовно, ця якість не є спадковою і передається вчителю від попереднього покоління за допомогою музично-естетичних цінностей. Вони мають соціально-історичну зумовленість, характеризуються певним змістом та функціональною значимістю. Як зазначають учені, естетичні цінності є результатом тривалого соціально-історичного процесу набуття та усвідомлення соціокультурного досвіду, створення духовної та матеріальної бази як основи виникнення естетичних відносин. Естетичні цінності, засвоєні вчителем, виступають у ролі проєкції духовно-культурних ідей соціально-історичної, культуротворчої, гуманістично орієнтованої суспільної практики.

На думку дослідників, естетичні цінності засвідчують відношення естетичних властивостей, явищ та предметів до потреб, інтересів, смаків та ідеалів особистості та суспільства в цілому. Це означає, що в музично-естетичних орієнтаціях учителя знаходять відображення його почуття, думки, оцінне ставлення. Саме завдяки конкретній взаємодії суб'єкта і об'єкта естетичного ставлення твори мистецтва набувають певну цінність. Набувши статус естетичної цінності вони стають спроможні реалізувати новий більш потужний духовно-естетичний вплив на особистість у процесі її становлення, формування та духовного зростання.

Окремі особливості формування музично-естетичних орієнтацій учителя знайшли відображення у наукових публікаціях О.Софіщенко, В.Кузнецова, М.Волос та ін. Зокрема, дослідники зазначають, що система естетичних цінностей являє собою складне духовно-функціональне утворення особистості, яке охоплює сукупність певних уявлень, понять, а також способів діяльності, що дозволяють сприймати, високо цінувати і примножувати прекрасне у матеріальній і духовній сфері. При цьому автор визначає систему естетичних цінностей як сукупність практичного, програмно-цільового досвіду освоєння прекрасного у навколишній дійсності [1: 18].

Відомо, що в процесі соціокультурної практики предмети і явища дійсності набувають естетичної цінності і на цій основі здійснюють свій вплив. Вплив музично-естетичних цінностей на вчителя зумовлений станом його духовного, естетичного розвитку, визначається його готовністю до активної взаємодії з проявами прекрасного в дійсності й мистецтві. При цьому спостерігається різний рівень освоєння вчителем естетичних цінностей, залежно від наявного досвіду сприймання музичних творів, їх оцінки, інтерпретації тощо. При цьому слід зазначити, що вчитель власним прикладом засвідчує спроможність самостійно орієнтуватись у світі музичного мистецтва, підтверджує свою особистісну спроможність устанавлювати плідний діалог зі світом прекрасного в житті і мистецтві.

Важливою ознакою музично-естетичних орієнтацій учителя є **тісний зв'язок із цінностями світової та національної художньої культури**. Учитель покликаний бути провідником дитячої та юнацької аудиторії у світ високих ідей, досконалих творчих рішень, оригінальних способів художньо-естетичного відображення навколишньої дійсності. Саме тому його музично-естетичні орієнтації повинні відповідати критеріям високого мистецтва, засвідчувати перевагу цінностям досконалої художньої творчості. Взаємозалежність музично-естетичних орієнтацій учителя з цінностями художньої культури відмічена у дослідженнях учених В.Асмуса, М.Храпченка та ін. На думку, Н.Миропольської художня культура впливає на психічне вдосконалення вчителя, формує його естетичне ставлення до мистецтва, збагачує систему ціннісних орієнтацій та потреб. Необхідність використання вчителем найважливіших проявів художньої культури зумовлена тим, що вона є відносно самостійною і більш організовано творчою системою, яка репрезентує себе предметами мистецтва за допомогою широкого спектра способів соціальної комунікації, націлює вчителя на розвиток внутрішньої свободи мислення, вироблення ціннісного погляду на навколишню дійсність, розвиток і виховання людини [2: 43].

Можна бачити, що для сучасного вчителя цінності світової та національної художньої культури відкривають широку можливість для прийняття змістовних рішень щодо розвитку учнів, формування художнього світогляду, мислення тощо. Особливого значення вони набувають у період суспільного оновлення, коли відбувається зміцнення демократичних принципів виховання особистості, реалізація можливостей творчої самобутності особистості, визначення її естетичного ставлення до життя і мистецтва на основі вимог гуманізму, науковості, послідовності, систематичності, єдності, свідомості та діяльності за законами краси.

Музично-естетичні орієнтації вчителя є одним із чинників навчально-виховного процесу, який може бути сформований не шляхом репродуктивного переносу, а лише вироблення на основі глибокого освоєння художньо-естетичного досвіду минулого і сьогодення, у якому акумулюються художньо-творчі рішення, оригінальність мислення, унікальність почуттів, своєрідність поглядів на людину та її розвиток. Як зазначають дослідники (Н.Южанін, В.Тугарінов та ін.), цінності художньої культури завжди мають дві складові – потенційну, яка цілком замкнена в змісті і формі самого твору мистецтва, а також актуальну, яка реалізується саме у процесі художнього сприйняття людиною [3: 24].

Для розвитку музично-естетичних орієнтацій учителя потрібен тісний зв'язок з творами мистецтва, які є носіями високих духовних, естетичних, культурних, національних та загальнолюдських цінностей. Адже цінність художнього твору виявляється у взаємодії та співвідношенні його компонентів: змісту, ідеї, засобів виразності, матеріалу, форми тощо. Як пише Н.Миропольська, глибоке значення та розуміння вчителем великих творінь є основою його естетичного ставлення до мистецтва, впливає на найважливіші прояви життєдіяльності, способи самоствердження та самореалізації [2: 41]. Усвідомлення художньої цінності твору – необхідний для формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів процес цілісного системного комплексного аналізу й інтерпретації художнього твору та художнього образу стосовно сукупності засобів, прийомів, художніх принципів, технологічних і композиційно-структурних особливостей здійснення авторського задуму відносно існуючих і актуалізованих у певний період наукових знань і творчо-світоглядних установок з урахуванням історико-соціальних чинників виникнення твору.

До характерних ознак музично-естетичних орієнтацій учителя слід віднести **системний характер виявлення**. Можна бачити, що у своєму ставленні до музичних цінностей учитель виявляє певну послідовність, виваженість, системність. Адже від поміркованості та ґрунтовності його музично-естетичних орієнтацій залежить задоволення особистісних інтересів і потреб, а також утворення плідного діалогу з мистецтвом з метою збагачення художньо-естетичного досвіду учнів.

Музичні цінності, як зазначають дослідники Н.Гартман, Б.Асаф'єв, А.Сохор, Т.Чередниченко, Ю.Южанін та ін., мають певні особливості функціонування, відрізняються способами і формами свого існування, процесами впливу на сприйняття. Музичні цінності є багатофункціональними, можуть бути корисними у вирішенні прикладних, формувальних, пізнавальних, гедоністичних, комерційних, виховних, комунікативних, компенсаторних завдань. Вони виявляють себе як художньо-актуальні, музично-змістовні, майстерно виконані, новаторські, такі, що мають самоцінність. Цінності музичного мистецтва визначаються фахівцями як прикладні, проміжні та автономні. Вони репрезентують приналежність певного твору за кількістю ознак до музичного мистецтва в цілому, дозволяють виявляти відповідні характеристики у будь-якому музичному творі синтетичного та інтегрованого типу.

Зазначене переконує в тому, що музично-естетичні орієнтації вчителя не можуть бути мозаїчними за характером виявлення. Вони повинні відповідати вимогам системного встановлення діалогу зі світом музичного мистецтва, забезпечувати його оцінку за критеріями професійної музики. До таких критеріїв належить: позитивність (гуманістична спрямованість музики), значущість (велич музики), оригінальність (новизна, нестандартність, свіжість музики), повнота вираження музичної ідеї (максимальна реалізація

творчого задуму). Системний характер виявлення музично-естетичних орієнтацій учителя покликаний забезпечувати розкриття світоглядного, морального та естетичного змісту музичних творів.

Важливість системного виявлення музично-естетичних орієнтацій вчителя пов'язана з тим, що музична культура суспільства охоплює не лише твори мистецтва, але й процеси їх створення, зберігання, використання на практиці. Визначаючи своє ставлення до музичних цінностей, учитель повинен орієнтуватися на музичні образи, а також явища суспільної музичної свідомості. Як зазначають учені, музична культура соціуму являє собою “єдність музики та її соціального функціонування”. А. Сохор зауважує, що музична культура існує як актуальна і така, що зберігається [4: 75].

М. Старчеус пише, що музичну культуру часто розуміють як систему художніх цінностей, які накопичуються, затверджуються і захищаються музичним мистецтвом і які існують у структурі життєвого світу особистості [5: 36].

Учителю важливо системно виявляти музично-естетичні орієнтації, ураховуючи, що музична культура передбачає різні стани свого існування: інтер'єрний, поведінковий та незалежний. В інтер'єрному стані музичної культури відбивається музичний досвід особистості, її психологічні властивості (уявлення, поняття, переживання, асоціації), існуючі музичні образи; у поведінковому стані виявляються способи функціонування музичної діяльності; у незалежному стані спостерігаються конкретні результати діяльності митців, твори мистецтва. Цінності музичної культури, як зазначають дослідники, є результатом музичної діяльності, “які здатні виявляти позитивний вплив на почуття, розум і волю людей”, а культура музичного сприйняття припускає володіння засобами (здібностями, вміннями, навичками та ін.), які дозволяють слухачеві приєднатися до цих цінностей [5: 36].

Системність музично-естетичних орієнтацій вчителя зумовлена якісним рівнем взаємодії з музичним мистецтвом. Адже вчитель у своєму естетичному ставленні до музичного мистецтва повинен ураховувати що це є складне соціокультурне явище, яке можна досягнути на основі складових системи, а саме: почуттів і розуму, свідомого і підсвідомого, раціонального та іраціонального. Зміст музичних інтонацій відкривається вчителем за допомогою значної кількості культурно-мовних систем тощо.

Відомо, що музичне мистецтво є мистецтвом інтонацій. Про це писали Б. Асаф'єв, В. Медушевський, С. Назайвінський, Б. Яворський та ін. Музика є художнім способом відображення дійсності звуковим матеріалом. Вона являє собою інтонаційний спосіб існування певних цінностей (духовних, художніх, естетичних) у “напруженій суб'єктивній цілісності й діяльнісній спрямованості на дійсність, яка є живим людським співвідношенням”. Саме тому музично-естетичні орієнтації вчителя покликані носити системний характер, охоплюючи складні прояви духовного, художньо-естетичного змісту.

За своєю природою музичне мистецтво є системним явищем, має широкі просторово-часові зв'язки, функціонує як на інтонаційно-прагматичному, так і на рівні образної цілісності. Учитель у своєму естетичному ставленні повинен бути готовим до системної взаємодії з музичним мистецтвом, виявляти розуміння того, що не все, що є музикою за звуковою належністю можна віднести саме до музичного мистецтва (авангардна музика ХХ ст., аматорське музикування, фонові-декоративні використання музичного матеріалу).

Безперечно, системний характер музично-естетичних орієнтацій вчителя передбачає урахування специфічних, історично-сформованих знаково-семантичних проявів. Адже музика як спосіб і форма пізнання і відображення навколишньої дійсності (природи, предметного середовища, людських відносин) має особливу знакову систему, яку можливо репрезентувати в акустичному та соціокультурному вимірах. Так, виявляючи музично-естетичні орієнтації вчитель повинен звертати увагу на звук, його акустичні властивості якості, способи існування та функціонування, а також інтонаційні процеси і закономірності музичного твору, його ладо-, акордо-, фантуро – формоутворення. Водночас, поза уваги вчителя не повинні залишатися соціокультурні прояви музичного мистецтва, його зв'язки з джерелами втілення композиторського задуму в музично-інтонаційному тексті. До них

можна віднести різні причини музичної творчості, життєдіяльності композитора, духовні та естетичні потреби суспільства [6: 162].

Виявляючи музично-естетичні орієнтації вчитель системно підходить до оцінки музичних явищ, поділяючи їх на прояви музичної культури, музичного мистецтва і музики як інтонаційного способу пізнання і відображення навколишнього світу у процесі композиторської творчості. Системний характер музично-естетичних орієнтацій вчителя дозволяє йому консолідувати естетичну і художню значущість музичних цінностей спрямувати зусилля на освоєння прекрасного в житті і мистецтві, глибоке сприйняття об'єктів музичного мистецтва і художньої культури.

Характерною ознакою музично-естетичних орієнтацій вчителя є їх **індивідуальні особливості та прояви**. Можна бачити, що у своєму ставленні до прекрасного вчитель прагне спиратися на власні сили, використовуючи набутий раніше досвід взаємодії з прекрасним. У ставленні до музичного мистецтва він покликаний бути самостійним, ураховувати особистісні художньо-смакові уподобання, інтереси та потреби. За таких обставин музичні цінності виступають одним із вагомих чинників його духовного розвитку.

У науковій літературі наголошується на ролі особистісної зумовленості музично-естетичних орієнтацій вчителя, їх зв'язку з почуттями, інтересами, потребами, ідеалами, здібностями, смаками та установками. Про це пишуть у своїх роботах вчені Г.Костюк, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн, К.Платонов та ін. На їх думку, індивідуальний аспект музично-естетичних орієнтацій вчителя пов'язаний з різними формами його психіки. Це дозволяє виділити на індивідуальному рівні такі компоненти: діяльнісні (емоційно-почуттєві, результативні, цілеутворюючі та мотиваційні прояви); соціально-психологічні (психофізіологічні якості, інтелектуальні процеси, досвід, самосвідомість, характер, спрямованість, спілкування); генетичний (задатки, здібності, що зумовлені генетичною природою особистості).

У процесі виявлення музично-естетичних орієнтацій вчителя беруть участь компоненти його когнітивної, афективної, діяльнісної та соціально-психологічної сфер. Так, когнітивна сфера вчителя охоплює психічні процеси, які є вагомими у виявленні музично-естетичних орієнтацій і пов'язаних з такими проявами, як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, мислення, інтелект, уява, творчість. Ураховуючи, що музичне мистецтво характеризується специфічним функціонуванням структурно-композиційними законами, інтонаційно-процесуальною природою, особливостями "трансляції", особливо важливими є готовність вчителя до сприйняття музичних творів, наявність досвіду освоєння естетичного в дійсності і мистецтві; підвищена чутливість до отримання обробки та аналізу художньо-естетичної інформації. Як зазначає А.Сохор, слухач може зрозуміти і пережити зміст музики, якщо буде здатний усвідомлено сприймати музичний потік, відчувати взаємозв'язок та взаємозалежність від його елементів.

Естетичне ставлення вчителя до музичного мистецтва засвідчує про актуалізовані особистісні прояви, зокрема його почуття, потреби, інтереси, пріоритети, прагнення, установки, смаки та ідеали. Зокрема, естетичні ідеали виконують функції ціннісно-орієнтуючого чинника у життєдіяльності педагога в силу того, що відзначаються активним духовно-творчим відображенням дійсності, охоплюють позитивні, гуманістичні ознаки спроможні вносити певну корекцію у сферу потреб, світогляду, діяльності тощо.

Учитель відзначається тим, що має сформований досвід освоєння системи естетичних цінностей, особистісно визначені ідеали та смакові уподобання у сфері музичного мистецтва. Це дозволяє йому виявляти необхідну музично-естетичну орієнтацію, позитивно впливати на художньо-естетичну свідомість учнівської молоді. При цьому слід зазначити, що музично-естетичні орієнтації вчителя мають відповідати критеріям, визначеним у суспільній практиці і носити програмно-цільову спрямованість, пов'язану із забезпеченням всебічного, гармонійного розвитку учнів. Естетико-виховна діяльність педагога під впливом особистісних музично-естетичних орієнтацій покликана впливати на естетичну свідомість учнів, формувати у них якості гармонійної особистості. На цьому наголошує

Н. Миропольська, зазначаючи, що мистецтво, як складова культури, передає і програмує особистісне ставлення до навколишнього світу, яке є важливою характеристикою рівня художньої культури людини, охоплює її переживання, почуття, думки, смаки, ідеали, створює реальні можливості ціннісного орієнтаційного впливу.

Характерною ознакою музично-естетичних орієнтацій вчителя є **опора на різні види досвіду взаємодії з мистецтвом**. Про це пишуть вчені Б.Асаф'єв, М. Араковський, Ю.Кремльов, Г.Тарасов, Ю.Холоков, В.Медушевський та ін. На їх думку, в основі музично-естетичних орієнтацій вчителя знаходиться набутий раніше соціальний, художній та естетичний досвід, який складається зі знань, умінь і навичок взаємодії з музичним мистецтвом, закріплюється в естетичній свідомості та використовується в умовах практики спілкування, пізнання та творення прекрасного в дійсності і мистецтві.

Зазначимо, що соціальний досвід вчителя є основою та когнітивною базою музично-естетичних орієнтацій, усвідомленого ставлення до прекрасного в мистецтві. Адже музичне мистецтво є своєрідною проекцією ідей, цінностей, якостей та властивостей, з якими особистість зустрічається у своєму житті. Виявляючи музично-естетичні орієнтації, вчитель тим самим виявляє прагнення до активного сприймання актуалізованих у житті почуттів, думок тощо. На цьому наголошує Є.Назайкінський, який вказує на особливу роль сенсорного, кінетичного та соціального досвіду, об'єктивну залежність життєвого і музичного досвіду від реальної дійсності.

Художній досвід вчителя пов'язаний із безпосередньо спілкуванням з творами мистецтва, їх сприйманням, оцінкою та інтерпретацією. Як зазначають дослідники (М.Волос, В.Медушевський, Н.Савченко та ін.) завдяки художньому досвіду вчитель отримує можливість свідомо ставитися не лише до сприйнятого але й того, що викликає певний інтерес, потребу тощо. З погляду дослідників, художній досвід є дією складної системи, пов'язаної з процесом пошуку, виокремлення об'єкта, оцінки, сприйняття. Це дозволяє актуалізувати елементи минулого, утримувати в пам'яті реальні перцептивні дані а також передбачати майбутнє у спілкуванні зі світом мистецтва.

Визначаючи необхідність формування музично-естетичних орієнтацій вчені наголошують на важливості естетичного досвіду вчителя, який покликаний створити передумови для плідної комунікації з мистецтвом. Естетичний досвід пов'язаний зі сприйманням, осмисленням проявів прекрасного в мистецтві, утворює необхідний для оцінної діяльності тезаурус, формує художнє світосприйняття, дозволяє розуміти семантичні можливості музичної мови, спиратися на асоціативний фонд накопичений у сфері музичного мистецтва протягом тривалого історичного часу.

Характерною ознакою музично-естетичних орієнтацій вчителя є їх активне **використання у навчально-виховному процесі**. Відомо, що під час прийняття професійно-педагогічних рішень вчитель спирається не лише на інтелектуально-понятійні основи своєї діяльності, але й керується своїми почуттями, уподобаннями, розумінням прекрасного, гармонійного, цілісного, виразного, визначеного під впливом музичного мистецтва. Учитель завжди прагне знайти адекватне вирішення навчально-виховних проблем. І в цьому йому допомагають музично-естетичні орієнтації, які засвідчують про можливості урахування найважливіших складових цього процесу, зокрема самопочуття учнів, їх ставлення до навколишньої дійсності тощо.

Навчально-виховний процес в школі все частіше тяжіє до інтеграції різних дисциплін, форм та методів роботи. Особливо це стає відчутним в системі викладання мистецьких дисциплін (музики, образотворчого, театрального, хореографічного та інших видів мистецтва). Про це пишуть вчені Л.Бутенко, Л.Масол, Н.Миропольська, Г.Падалка, Г.Шевченко, Б.Юсов та ін. Вчитель покликаний сьогодні зміцнювати зв'язок різних видів мистецтва, давати учням панорамне бачення того, що відбувається у сфері розвитку різних видів та жанрів мистецтва. І в цьому відношенні музично-естетичні орієнтації педагога набувають важливого значення.

Важливо зазначити, що процес виховання засобами музики має носити відкритий характер, впливати на вирішення завдань не лише мистецької освіти, але й забезпечувати необхідним умови для зміцнення світоглядних, морально-правових, естетичних якостей особистості. Музично-естетичні орієнтації вчителя сприяють успішному вирішенню цих питань, допомагають у розвитку духовної культури, емоційних, інтелектуальних, творчих сил особистості. З погляду дослідників, мистецтво посилює здатність до інтелектуального мислення, пробуджує фантазію, уяву в галузі наукової творчості, сприяє опануванню точних наук.

Таким чином, музично-естетичні орієнтації вчителя є складним духовно-практичним утворенням, яке спонукає до активної взаємодії зі світом мистецтва, дозволяє успішно вирішувати складні питання професійно-педагогічного змісту. Здійснений нами теоретичний аналіз дозволяє константувати, що музично-естетичні орієнтації вчителя по-різному інтерпретуються вченими, що дозволяє розглядати їх як соціальну, психологічну та культурологічну категорії. Характерними ознаками музично-естетичних орієнтацій як чинника професійно-педагогічної діяльності вчителя є їх особистісна зумовленість, тісний зв'язок з цінностями світової та національної художньої культури, системний характер виявлення, індивідуальні особливості прояву, опора на різні види досвіду взаємодії з мистецтвом, а також активне залучення до навчально-виховного процесу. Усе це засвідчує про необхідність цілеспрямованого формування музично-естетичних орієнтацій вчителів та створення для цього необхідних педагогічних умов в системі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Софіщенко О.В. Формування системи естетичних цінностей у студентів педагогічного навчального закладу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Херсон, 2002. – 228 с.
2. Миропольська Н. Художня культура особистості // Мистецтво та освіта. – 2000. – №3. – С. 40 – 43.
3. Южанин Н. О некоторых закономерностях формирования художественных оценок // Критика и музыкознание. Сборник статей / Сост. Фомин В.С. – Л.: Музыка, 1975. – С. 23 – 36.
4. Сохор А. Социология и музыкальная культура / Вопросы социологии и эстетики музыки. Сборник статей. – Ч. 1. – Л.: Советский композитор, 1980. – 296 с.
5. Старчеус М.С. К проблеме типологии музыкального восприятия // Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования: Сб. ст. / Сост. А.Г. Костюк. – К.: Музична Україна, 1986. – С. 29 – 44.
6. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. – М.: Музыка, 1972. – 384 с.

УДК 378.14

Попова О.А.

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНО ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ДВОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті визначено наукові засади когнітивного підходу до роботи над розвитком граматично правильного мовлення майбутніх педагогів гуманітарного профілю у двомовному середовищі та формування їхньої професійно-комунікативної компетенції.

The article defines scientific basics of cognitive approach to the work on development of future Humanities teachers' grammatically correct speech in bilingual environment and on formation of their professional communicative competence.

Пріоритетами державної політики, визначеними в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, є розвиток україномовного освітнього простору, формування національно-мовної особистості майбутнього вчителя. На сьогодні метою курсу української мови у вищому педагогічному навчальному закладі на нефілологічних (соціально-